การศึกษาสภาวะการผลิตและการตลาดของสารกาแฟในประเทศไทย

นางสาว เสาวภา ชัยมุสิก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพาณิชยศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการตลาด

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2524

007986

I 18128312

A STUDY OF PRODUCTION AND MARKETING OF GREEN COFFEE BEAN IN THAILAND

MISS SAOWAPA CHAIMUSIQ

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF COMMERCE

DEPARTMENT OF MARKETING

GRADUATE SCHOOL

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1981

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาสภาวะการผลิตและการตลาดของสารกาแฟในประเทศไทย

โดย นางสาวเสาวภา ชัยมุสิก

ภาควิชา การตลาด

อาจารย์ที่ปรึกษา นายวิม ทยาพัชร

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์นงนิตย์ คิริโภคากิจ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประดิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ปรียา วอนขอพร)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์สุรพัฒน์ วัชรประทีป)

.....กรรมการ

(นายวิม ทยาพัชร)

.....กรรมการ

(อาจารย์นงนิตย์ คิริโภคากิจ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาสภาวะการผลิตและการตลาดของสารกาแฟในประเทศไทย
ชื่อนิสิต	นางสาวเสาวภา ชัยมุสิก
อาจารย์ที่ปรึกษา	นายวิม ทยาพัชร
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	อาจารย์นงนิตย์ ศิริโภคากิจ
ภาควิชา	การตลาด
ปีการศึกษา	2523

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

สารกาแฟเป็นผลผลิตของกาแฟเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เป็นผลมาจากประเทศผู้ผลิตที่สำคัญของโลก คือ บราซิล ได้ประสบภัยธรรมชาติเมื่อกลางปี 2518 เป็นผลให้ผลผลิตสารกาแฟลดลงมาก และทำให้ราคาสารกาแฟในตลาดโลกมีแนวโน้มสูงขึ้นมากถึง 28.95% ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อประเทศผู้บริโภคเป็นอย่างมาก สภาวะดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลดีแก่ประเทศไทย กล่าวคือ เนื้อที่ปลูกและปริมาณการผลิตในประเทศได้ขยายเพิ่มขึ้น ในปี 2522 สามารถผลิตสารกาแฟได้ถึง 18,025.32 ตัน และมีมูลค่าสารกาแฟที่ส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 50,790 พันบาทในปี 2516 เป็น 56,559 พันบาทในปี 2521

ในประเทศไทยมีการปลูกกาแฟพันธุ์มากในภาคใต้ประมาณร้อยละ 93 ของพื้นที่ที่ปลูกกาแฟทั้งประเทศ และสามารถผลิตสารกาแฟได้ถึงร้อยละ 95 ของผลผลิตทั้งหมด และจังหวัดที่มีเนื้อที่การปลูกกาแฟมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดชุมพร นครศรีธรรมราช และยะลา สารกาแฟที่ตลาดในประเทศได้รับมากที่สุดในภาคใต้ คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากเกษตรกร นิยมทำไร่กาแฟในลักษณะที่เป็นเชิงเศรษฐกิจมากกว่า และยังเป็นแหล่งอุปทานสารกาแฟที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้

การศึกษาเกี่ยวกับสภาวะการผลิตและการตลาดของสารกาแฟในประเทศไทยฉบับนี้ ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางการเกษตร และเอกสารต่าง ๆ สอบถามผู้ผลิตสารกาแฟบางราย และจากการสังเกตุการณ์ระหว่างภาคสนามที่จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคทั้งทางด้านการผลิตและการตลาดสารกาแฟ ซึ่งการศึกษาขั้นนี้เป็นการศึกษาขั้นเริ่มต้น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษารายละเอียดในขั้นต่อไป เนื่องจากทางราชการและเอกชนยังไม่มีการรวบรวมตัวเลขสถิติ หรือทดลองต่าง ๆ มากพอที่จะศึกษาให้ละเอียดได้

ผลการศึกษาปรากฏว่าสารกาแฟส่วนมากได้มาจากกาแฟพันธุ์โรบัสตา 90% อีก 10% ได้มาจากพันธุ์อาราบิกา กาแฟนี้เป็นไม้ยืนต้น นิยมปลูกตามไหล่เขา และบนเนิน ระหว่างไหล่เขากระจายทั่วไป ดินที่ปลูกมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย เพราะมีความอุดมสมบูรณ์และระบายน้ำได้ดี อุณหภูมิเฉลี่ยราว 25 - 30 องศาเซลเซียส สารกาแฟจะเริ่มได้ผลผลิตในปีที่ 3 และจะได้สูงสุดในปีที่ 5 ค่าใช้จ่ายในการผลิตสารกาแฟจะเริ่มมีตั้งแต่ปีที่ 3 คือ ค่าจ้างในการเก็บ, ค่าจ้างกระเทาะเปลือก เป็นต้น ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อกิโลกรัมของสารกาแฟ ในปี 2523 เท่ากับ 17.95 บาท ขายได้เฉลี่ยต่อกิโลกรัมละ 45 บาท ซึ่งจะทำให้ได้กำไรเฉลี่ยต่อกิโลกรัมละประมาณ 27.05 บาท การจำหน่ายสารกาแฟ เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าที่รับซื้อในตลาดท้องถิ่นเองหรือพ่อค้าที่รับซื้อถึงไร่กาแฟละ 38 - 40 บาท ซึ่งถ้าราคาสารกาแฟในอนาคตยังเป็นอยู่เช่นปัจจุบันนี้ และผลกระทบกระเทือนจากสถานการณ์สารกาแฟของประเทศผู้ผลิตแหล่งใหญ่ของโลก ซึ่งประสบกับภัยธรรมชาติจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จูงใจให้มีการผลิตมากขึ้น จึงทำให้มีการส่งสารกาแฟออกมากขึ้น

ในประเทศไทยได้เริ่มส่งเสริมการผลิตสารกาแฟตั้งแต่ปี 2497 เป็นต้นมา จนปัจจุบันนี้รัฐบาลก็มีนโยบายให้เกษตรกรปลูกกาแฟมากขึ้น ซึ่งสามารถเพิ่มผลผลิตสารกาแฟได้มากเกินความต้องการภายในประเทศจนสามารถส่งออกจำหน่ายต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลควรจะช่วยเหลือในการหาตลาดสารกาแฟในต่างประเทศให้มากขึ้น รวมทั้งการควบคุมสารกาแฟที่สั่งจากต่างประเทศด้วย อย่างไรก็ตามเมื่อตลาดได้ขยายกว้างออกไปย่อมเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการผลิต การจำหน่าย การตลาดสารกาแฟ การควบคุมราคาและคุณภาพสารกาแฟ เป็นต้น การแก้ไขอาจจะทำได้โดยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการวางแผนการผลิตและการตลาดสารกาแฟให้มีประสิทธิภาพ ทั้งช่วยแนะนำเกี่ยวกับเทคนิคในการผลิต นอกจากนี้รัฐบาลสามารถสนับสนุนโดยให้ความช่วยเหลือค้นคว้าทดลองหาพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศในประเทศไทย แนะนำเทคนิคการเพาะปลูก และการบำรุงรักษา ตลอดจนการจัดหาแหล่งเงินกู้ระยะยาวให้เกษตรกรกู้มาลงทุน มีมาตราการในการควบคุมราคา ในอนาคตเมื่อตลาดสารกาแฟในประเทศมั่นคง รัฐบาลก็ให้ความช่วยเหลือในการส่งออกด้วย ซึ่งจะช่วยให้สามารถพัฒนากาแฟให้เป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศได้ในที่สุด

Thesis Title	A Study of Production and Marketing of Green Coffee Bean in Thailand.
Name	Miss Saowapa Chaimusiq
Thesis Advisor	Mr. Vim Tayapucth
Thesis Co-Advisor	Miss Nongnit Siripokakij
Department	Marketing
Academic Year	1980

ABSTRACT

This is a preliminary study of problems and obstacles in green coffee beans production and marketing. The data used in this study are collected from journals of agriculture and other related materials as well as interviews with growers and field observation. A more extended study cannot be done at present since insufficient statistics and data are collected to date both by government and private agencies.

Because of reduced production in Brazil, where most of the world's largest coffee supplier, the price of green coffee bean has increased 28.95 %. This has given incentive to Thai growers to expand production and caused green coffee bean exports to rise from 50,790 million baht in 1973 to 56,559 million baht in 1978.

In Thailand, coffee is planted mostly in the south where 93 percent of total green coffee beans production is found. The provinces which produce most of the green coffee beans are Chumporn, Nakornsrithamarat and Yala. The largest production of green coffee bean comes from Nakornsrithamarat, 90 percent of the green coffee bean grown in Thailand is Robusta, the rest is Arabica which is perennial cultivated along the

hill-sides. The type of soil used in loose and sandy soil because it is not only fertile but also does not hold too much water. The yield of the coffee tree begins in the third year but will reach its highest point in the fifth year. The cost of production increases in the third year due to the wages for picking coffee beans and breaking coffee bean shell. The average cost per kilogram of green coffee bean was 17.06 baht whereas the average selling price was 45 baht that left an average profit of 27.92 baht per kilo. As for marketing of these green coffee beans, the coffee traders who act as middlemen will buy the product from growers at local markets or right from the plantations. If the price continues to be at its highest, namely at 45-50 baht per kilo, more growers would be attracted to supply more coffee locally.

Green coffee beans production has been promoted since 1954. In the beginning the local output was less than the demand, therefore Thailand had to import great amount of coffee from overseas. The government set up a project to promote coffee growing in the country. However, with production expanded, the problems of distribution and marketing followed. These problems can be solved partly by organizing grower to be coorperator which would act as their representatives in production planning and marketing. The government can help with research and improvement of the kinds of coffee which are suitables for climate and soil conditions in Thailand. Furthermore, it could also provide growers with a long-term capital pricing policy as well as export markets in the future.

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนขอขอบคุณ อาจารย์ประเสริฐ พุฒตาลศรี (อดีตที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือทำให้การรวบรวมข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ปรียา วอนขอพร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์สุรพัฒน์ วัชรประทีป กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ คุณวิม ทยาพัชร อาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์นงนิตย์ คิริโภคากิจ อาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขอย่างพร้องต่าง ๆ และผู้เขียนขอขอบคุณกลุ่มเกษตรกรจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีระหว่างที่ผู้เขียนทำการสำรวจภาคสนาม ทำให้สามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้คุณมานพ มัทธุรส กองวิจัยสินค้าและการตลาด กระทรวงพาณิชย์ และคุณพิทักษ์ อาภาศิริผล กองพืชสวน กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ วิทยากร ของสำนักงานเกษตร จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เขียนจึงขอขอบคุณไว้ในโอกาสนี้ด้วย และพร้อมกันนี้ขอขอบคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ในที่นี้ ซึ่งได้กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์และช่วยให้การเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบาญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ก

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ข

กิตติกรรมประกาศ ..... ค

รายการตารางประกอบ ..... ฌ

รายการภาพประกอบ ..... ฐ

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา 1

วัตถุประสงค์ของการศึกษา 2

ขอบเขตของการศึกษา 2

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา 3

วิธีการศึกษาค้นคว้า 3

บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสารกาแฟ

ลักษณะทั่วไปทางพฤกษศาสตร์ 5

ที่มาของสารกาแฟ 6

การแพร่ฟันธ์ของกาแฟ 7

ประโยชน์ของสารกาแฟ 8

บทที่ 3 การผลิตสารกาแฟในประเทศไทย

การปลูกกาแฟโดยทั่วไป 12

ขั้นตอนในการปลูกและผลิตสารกาแฟ 15

พันธุ์กาแฟในประเทศไทย 17

การเก็บผลกาแฟและวิธีการผลิตสารกาแฟ 21

เนื้อที่ปลูกและจำนวนผลผลิตสารกาแฟ 36

ต้นทุนการผลิตและรายได้ของสารกาแฟ 45

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบาญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 สภาวะการตลาดสารกาแฟในประเทศไทย

สถานการณ์ของตลาดสารกาแฟในประเทศไทย 48

สภาวะตลาดสารกาแฟในประเทศไทย 49

ปริมาณนำเข้าและการส่งออกสารกาแฟของไทย 53

โครงสร้างและช่องทางการตลาดของสารกาแฟ 66

ราคาสารกาแฟในประเทศไทย 74

สถานการณ์สารกาแฟของต่างประเทศ 80

ภาวะการผลิตและการตลาดสารกาแฟของต่างประเทศ 80

ชนิดต่าง ๆ ของสารกาแฟในตลาดโลก 91

บทที่ 5 ความช่วยเหลือของทางราชการ

การส่งเสริมการปลูกกาแฟ 97

ความช่วยเหลือในทางวิชาการ 98

ความช่วยเหลือในการปรับปรุงคุณภาพสารกาแฟ 99

ความช่วยเหลือของทางราชการ 100

การเพิ่มผลผลิตสารกาแฟ 102

บทบาทของทางราชการทางด้านการตลาด 104

บทที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะ .....

ปัญหาและข้อเสนอแนะทางด้านการผลิต 106

ปัญหาและข้อเสนอแนะทางด้านการตลาด 108

ปัญหาและข้อเสนอแนะทางด้านอื่น ๆ 110

สรุป 112

บรรณานุกรม 114

ภาคผนวก 118

ประวัติการศึกษา 121

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1.	เนื้อที่ปลูกและจำนวนผลผลิตสารกาแฟในประเทศ ปี พ.ศ. 2515-พ.ศ. 2522	37
2.	เนื้อที่ปลูกและจำนวนผลผลิตสารกาแฟของภาคใต้	38
3.	ผลผลิตกาแฟเมล็ดแห้ง (สารกาแฟ) ที่ผลิตได้ในภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศไทย ปี 2516-2520	39
4.	การส่งเสริมการปลูกกาแฟแก่ชาวเขาปี 2521 (ตค.-กย.) ของกรมประชาสงเคราะห์	40
5.	สถิติการปลูกกาแฟของภาคใต้ ปี 2521	41
6.	ผลผลิตสารกาแฟรวมของโลกและของไทยปี 2515-2523	43
7.	ต้นทุนการผลิตสารกาแฟต่อไร่	44
8.	ปริมาณสั่งเข้าและส่งออกกาแฟในรูปสารกาแฟ (กาแฟดิบ) ในประเทศไทย ปี 2515-2521	50
9.	เนื้อที่เพาะปลูกกาแฟในภาคเหนือ ภาคใต้ และทั้งประเทศปี 2518-2520	52
10.	การบริโภคกาแฟในรูปสารกาแฟ (กาแฟดิบ) ในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2515-2520	53
11.	ปริมาณ และมูลค่ากาแฟที่นำเข้าระหว่าง พ.ศ. 2510-2521	56
12.	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าสารกาแฟจากประเทศต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2518-2521	58
13.	ปริมาณและมูลค่ากาแฟคั่วแล้วรวมทั้งที่บดแล้วสั่งเข้าจากประเทศต่าง ๆ	60
14.	ปริมาณและมูลค่าสารกาแฟ (กาแฟดิบ) กาแฟคั่วและกาแฟสำเร็จรูปที่ส่งออก ปี 2510-2521	62
15.	ปริมาณและมูลค่าการส่งสารกาแฟ (กาแฟดิบ) ออก	64
16.	ปริมาณและมูลค่ากาแฟที่คั่วแล้วรวมทั้งที่บดแล้วส่งออก	65
17.	ราคาสารกาแฟที่ชาวไร่ได้รับ	76
18.	ราคาสารกาแฟที่ชาวไร่กาแฟขายได้เฉลี่ยในแต่ละปี	77

รายการตารางประกอบ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
19.	ราคาประกันขั้นต่ำที่ชาวไร่กาแฟต้องการ	77
20.	ราคาส่งกาแฟขายส่งในตลาดท้องถิ่น	79
21.	แสดงผลผลิตและปริมาณส่งออกของส่งกาแฟทั่วโลกปี พ.ศ. 2516-2517	81
22.	ผลผลิตส่งกาแฟ (กาแฟดิบ) ในประเทศที่สำคัญ ๆ ของโลกในฤดูการผลิต พ.ศ. 2515/16-2519/20	82
23.	ปริมาณส่งกาแฟส่งออกของประเทศผู้ผลิต	88
24.	ปริมาณกาแฟนำเข้าของโลก	90
25.	ราคาส่งกาแฟขายส่งเงินสดในตลาดนิวยอร์ค	91
26.	ผลผลิตส่งกาแฟที่คาดว่าจะเก็บเกี่ยวได้และอัตราเพิ่ม	95

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1.	ลักษณะของต้นกาแฟ	10
2.	ลักษณะของดอกกาแฟ	10
3.	ลักษณะของผลกาแฟ	11
4.	ลักษณะของล่ารกาแฟ (กาแฟดิบ)	11
5.	ส่วนประกอบของผลกาแฟสุก	32
6.	กรรมวิธีการผลิตล่ารกาแฟ	33
7.	เครื่องคัดเมล็ดกาแฟ	34
8.	เครื่องกระเทาะเปลือกกาแฟสุก	34
9.	เครื่องสีเมล็ดกาแฟ	35
10.	ช่องทางการตลาดล่ารกาแฟไทยในภาคใต้	69
11.	ช่องทางการตลาดของล่ารกาแฟที่อำเภอลิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช	71
12.	ช่องทางการตลาดล่ารกาแฟในภาคเหนือ	72
13.	ช่องทางการตลาดจากผู้ส่งเข้า-ผู้บริโภค	73
14.	เรือนเพาะชำกล้ากาแฟของล่ถาบันการเกษตรในบราซิล	96
15.	เครื่องคัดและทำความสะอาดเมล็ดกาแฟในอเมริกาใต้	96

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย